

Arpapeliä

Lohen vaelluksesta selviää vain uskomattomalla tuurilla.

TEKSTI **JOUNI TIKKANEN** / KUVITUS **VESA LEHTIMÄKI**

Kesäkuussa ensimmäiset lohet saapuvat kutujokiinsa. Tenojoen kalat ovat heittäneet pari–kolmevuotisen keikan Atlantilla, Tornio- ja Simojoen kalat Itämeren pääaltaalla Gotlanin eteläpuolella.

Muissa Suomen Itämereen laskevissa joissa lohen eteen nousee seinä. Oulujoessa ensimmäiseen voimalaitospatoon on tehty kalatie, mutta kohta on edessä toinen pato. Se ei olisi kohtalokasta, elleivät padon alapuoliset kutusoraikat olisi tuhoutuneet. Ennen Oulujoki virtasi Muhokselta Ouluun vilkkaana nivana, ja lohella oli hehtaareittain hyviä paikkoja harrastaa rakkautta.

Padotussa joessa lohen lisääntymisen ei tosin ole tarkoituskaan onnistua. Juuri luontaisen lohentuotannon korvaamiseksi vesivoimayhtiöt on veloitettu istuttamaan joka vuosi miljoonia vaelluskokoisia lohenpoikasia, smoltteja. Istutuksissa menee vain jotain pahasti pieleen. Ennen vaellukselle lähtevien lohenpoikasten kuolleisuus parin ensimmäisen kuukauden aikana oli 60–80 prosenttia, mutta nyt se on Itämeressä luonnonlohen poikasilla 90 prosenttia ja istutuspoikasilla jopa 95. Jäljelle jäävistä onnekkaita kiistelevät eri maiden kalastajat.

Tutkija **Panu Orell** selvittää Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksessa, mikä Iijoen ja Oulujoen istukkaita vaivaa. Merivaelluksen vaaroista on kertonut tutkimusjohtaja **Jaakko Erkinaro**.

Lähde smolttina lohen matkaan ja kokeile kuinka pitkälle pääset. Tarvitset namiskan ja nopan. Loppu on arpapeliä. ■

10–12, ITÄMEREN PÄÄALLAS

Ajoverkkokalastus kiellettiin vuonna 2008, mutta nyt syönnöksellä olevaa lohta pyydetään ajosiimalla, myös luvattomasti. Kolmannes tähän asti selvinneistä lohista nielaisee syötiin. Olet pelistä pois.

13, HYLJE

Kalastajille hylje on riesa. Sen sijaan ei tiedetä, kuinka hyvin hylje saa kiinni vapaana uivan lohen. Parina viime vuonna Etelä-Itämerellä on kuitenkin ollut pitkiä jäätalvia, mikä on helpottanut hylkeen liikkumista. Matkasi päättyy tähän.

14–15, RYSÄ

Kudulle nousevaa lohta pyydetään rysillä. Kalastusaika alkaa portaittain vaelluksen edetessä kohti pohjoista, ja Rauman kalat ovat yleensä jo ohittaneet ennen kuin rysät ehtivät veteen. Valtaosa kutunousulle lähteneistä lohista pääsee siis rajoitusten ansiosta rannikon ohi. Noin 30 prosenttia ui silti pyydykseen. Sinulle kävi huono tuuri, jäit kiinni.

3, TURBIINIT

Päästäksesi merelle joudut kulkemaan Merikosken voimalan läpi. Tähän kuolee 10–15 prosenttia poikasista. Heitä noppaa – ykkösellä kuolet, muuten vaellus jatkuu numeron osoittaman matkan.

4–9, ENSIMMÄISET MERIKUUKAUDET

Kuolit, mutta tutkijat eivät tiedä miksi. Jokin Itämerellä on muuttunut sitten 1990-luvun alun. Silakka on laihtunut, turska yleistynyt ja merenpohjan kuolleet alueet laajentuneet. Ilmastonmuutoksen vaikutusta ei voi sulkea pois. Syystä tai toisesta 95 prosenttia kaloista jää pelistä pois, niin sinäkin.

1, KYLMÄ KEVÄT

Huhti–toukokuussa vesi on alle kymmenasteista, eikä vaellus vielä houkuta. Odota yhden heittovuoron ajan.

2, SUVANTO

Olet laitokasvatettu istukas ja jäät hölmönä hauen suuhun. Olet pelistä pois.

MAALI, MONTTA

Montan voimalassa ei ole kalatietä, eikä sen alla ole enää kutualueita. Nouset hajuaistin varassa kalanviljelyslaitokselta laskevaan puroon ja koetat kutea siihen. Onnea yritykseen!

LÄHTÖ / MAALI

LÄHTÖ, MONTTA

Oulujokeen istutetaan joka vuosi noin 240 000 smolttia, joista kolmannes Muhokselle Montan voimalaitoksen alapuolelle.

18, MERIKOSKI

Voimalan alla vaanivat vapakalastajat, mutta aina osa lohista löytää kalatien suun. Kolmannes niistä nousee ylös asti. Heitä noppaa – ykkösellä ja kakkosella pääset läpi.

16–17, TERMINAALIALUE

Lähestyt kutujoen suuta, ja alkaa toskalastus. Oulujoella se on kevyempää kuin Ii- ja Kemijoella, mutta lähtökohtana on, että kaikki kalat pyydetään pois. Poikasena sinut istutettiin, jotta korvaisit joen patoamisen paikallisille kalastajille aiheuttamaa ansionmenetystä. Nyt tasataan tilit. Kuolit.